

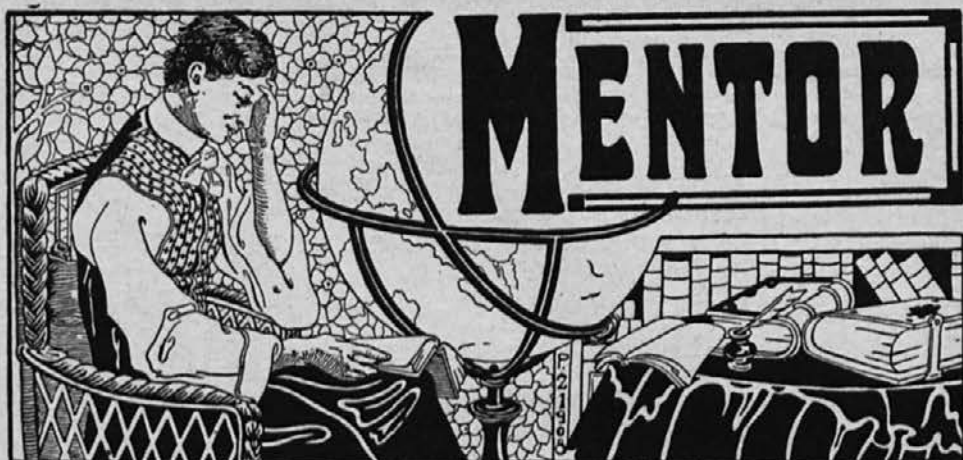
MENTOR

LIST ZA SREDNJE-
ŠOLSKO DIJAŠTVO

Št. 7. ::: Letnik IV.

Urejuje
dr. Anton Breznik

Za leto 1911/1912

"Letnik IV.

List za srednješolsko dijaštvo.

Štev. 7.

Josip Lovrenčič:

Cesta.

I.

Jutranja zarja iznad gor je vstala
in vrgla v srebro megel zlat sijaj,
da cesta, ki zapuščala je gorski kraj,
se je mladostnoživo nasmejala

in fanta potnika je poprašala:
Kaj še ti žalost v srcu je sedaj?
Ne več? — Le lepim sanjam se udaj,
v daljini sreča ti roko bo dala! —

Verjame fant in v srcu je veselje,
ki v vrisk in pesem rado bi vzkipelo,
da zvedel svet bi, kam ga cesta pelje

in bi stotero z njim jih vzhrepenelo,
ki jim življenje je končalo želje,
ko skrb se jim začrtala je v čelo.

II.

V razbeljen poldan sope cesta bela,
po njej vsa trudna težka misel roma,
iz dalje zrel mož jo poslal do doma,
da rodno zemljo vdano bi objela.

Ko jo objame, ji bo razodela,
kako mu je pognalo cvetje dvoma,
kako besedo slišal kot iz groma:
Spoznanja čudeže tujina dela!

Če svoje bi moči dal rodnim tlem,
aj kdaj že lepa sreča bi smehljaje
ti s sestro zadovoljnostjo prišla v objem!

A ker si iskat šel jo v daljne kraje,
zaslutiš le jo še na svetu tem,
ko v rodno zemljo vrneš se kesaje! —

III.

Večerno solnce rada cesta bi dosegla,
v goro hiti, kot bi se ji mudilo,
boji se, če bi prej se solnce skrilo,
bi se v dolini ji smejala mègla.

Po njej gre mož. V srce mu žalost legla:
v slovo je solnce borno kočo poljubilo
in krvaveče za goro vtonilo
in senca kakor smrt je svet prepregla.

In kočja kliče prišlec naproti:
Pozdravljen otrok, ki te dalja vrača
v ljubezni le bogati materi siroti!

O vem, moči izpila je tujina kača,
a kar sem v mlado srce ti vsadila
ni mogla uničiti — vse je vrnila! —

IV.

(Fr. Ks. Mešku.)

24. 1. 1912.

Strmel si v rodne zemljice prelèsti
in ker jo ljubiš, Ti srce je vzkravelo
in pesem pesmi vdano ji zapelo,
kako nje cvet proda se beli cesti,

Kako se vrača uničen in bolesti
s seboj pripelje uro neveselo,
ki trpko ji greni življenje celo,
ker v tem posmeh tujine je zločesti.

Zapel si pesem. In glej na poljano
so zlati solnčni žarki se razlili
in v mladih srcih so ljubav vzbudili,

ki krepko moč rodi — dozdej neznano
in je beseda nje: O domovina mati,
veruj, jaz te pripeljem k dobi zlati! —

Prof. Fr. Pengov:

Vrana.

(Dalje.)

Želite li zvedeti za življenjski program tega hajduškega ljudstva? Evo vam ga!

Zjutraj, še preden se je dan dobro zaznal, se je dvignila cela četa, ki se je bila dobro spočila v gostem smrečju beriške hoste in se odpravila na furažiranje. Cela vojska si je porazdelila okolico. Prva truma se je zabrnila proti jugozapadu na rojstni svet prvega slovenskega pesnika, da pregleda, kaj novega so pripeljali zopet Posavci za gnojilo svojim njivam iz mesta; drugi oddelek si je pridržal savsko in bistriško strugo, da jo premeri gori in doli, tretji pa jo je mahnil proti severozahodu v domžalsko okolico in na mengeško polje. Temu je načeloval Albin v lastni osebi; imen drugih dveh vodnikov nisem mogel pozvedeti.

Dan za dnevom je letal glavni oddelek nad domačo mi streho ali vsaj preko domačega polja. Če je bilo vreme mirno, sem videl znance visoko v zraku nad višino stolpa sv. Petra v verigah, ki mu je posvečena domača podružnica, v črti tako ravni kot bi bila zažnorana. Kadar pa je pihal siten veter, so se držale vrane niže, da izkoristijo zatišje, ki jim ga nudijo na desni ihanski, na levi pa nadgorški hribi. Dospевši do cilja se porazdelijo vrane po širnem polju in celo dopoldne iščejo z vso pridnostjo hrane. Gravitetično se sprehajajo po njivah in travnikih, z glavo pokonci in nihajoč z njo, se pridružujejo pridnemu oraču, da pospravijo rejene ogrce, ki se vale iz sveže brazde; tam čaka ena tiho in oprezno ob luknji poljske miške, druge se spreletavajo po hrastovju, jeli ne bi našle sočnih jajec manjših ptic ali njihovih mladičev za zajutrek, še druge preiskujejo reke in potoke, brskajo po vrtovih, z eno besedo, opraviti imajo vsepovsodi.

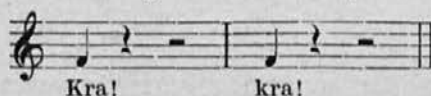
Kadar se zgodi kaj posebnega, so vrane prve, ki opozorijo na to druge tovarišice, ki so ž njimi v družbi: srake, škorce, kavke.

Okoli poldneva zletijo v gosto drevje, kjer se vrši siesta, da bi mirneje prebavale dopoldansko hrano. Celo popoldne je zopet posvečeno želodcu. Zvečer pa se zbere celi oddelek na določenem prostoru, da si dopove dogodljaje preteklega dne; na to pa jo udarijo proti svojemu prenočišču ob Savi, ki združi vse znanke velikega okraja v sladkem snu. Prenoišču se bližajo vedno z veliko previdnostjo, odposlavši pred seboj nekoliko ogleduhov, da prešpijonirajo okolico. Sele ko napoči prava noč, priletijo na moč tiho in se vsedajo tako mirno, da ne čuješ drugega, nego vršenje kreljut.

Ker sem imel priliko opazovati slavnega Albina in njegov zrakoplovni oddelek dalje časa, slišati njegov markantni glas ne-

štetokrat, so se mi kmalu odprle oči, da so vrane, četudi ne spoštovano, a vendar zelo inteligentno ljudstvo, ki ima svoj jezik in svojo družabno uredbo, ki se daje v marsičem primerjati s človeškimi socialnimi napravami.

Nekega vetrovnega jutra stojim v domačem sadovnjaku sredi rodovitnih parmen in z zelenimi tepkami in črnekami naobešenih hrušek, vranja vojska se od Beričevega sem ravno približuje v raztresenih skupinah. V razdalji nekaj sto metrov še dobro razločim zadovoljen glas vodnikov: „Vse v redu, le mirno naprej!“

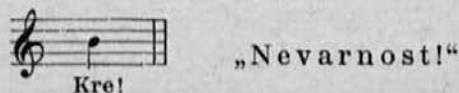
kakor bi dejali mi ali kakor se je izražal. Albin in je ponavljal njegov poročnik v ozadju.

Ko so prileteli do vrta, me opazi takoj bistrovidi imperator, in me vzame za trenotek ostro na muho; ker pa mu menda nisem bil popolnoma povšeči, prestriže svojo pot in se z vzklikom:

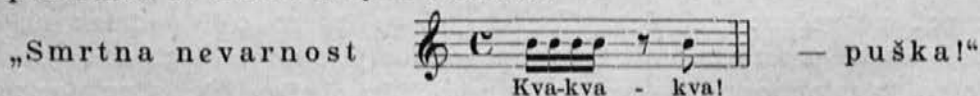
dvigne naravnost navpik visoko nad mojo glavo in vsa verna četa naravnost za njim. Videč pa, da nimam orožja, so se kmalu zopet spustile niže in letele naprej.

Bilo je drugi pot. Zopet čakam svojih znank sredi polja, a ko se mi približajo, dvignem palico in jim požugam. Takoj se zadere stari lisjak:

in švigne 30 metrov visoko. Toda spoznavši, da moja leskovka ni kaka risanica, ki pljuje skeleče svinčeno proso, preleti svojat drzno pot preko mene seveda v spoštljivi višavi.

Nalašč si izposodim naslednji dan puško od revirskega lovca, da vidim, kaj poreče Albin k tej mahinaciji. A ta je hitel ta dan prestrašen in bled s svojim staccato:

Komaj ponovi pobočnik poziv, že se zažene cela druhal kvišku in se razprši v trenotku, dokler ni bila vsa četa izven strelne daljave.

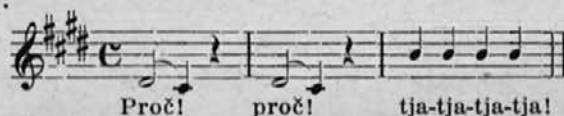
Roparsko ptico pozdravljajo vrane z groznim vriščem, jo pridno zasledujejo in ji osvobodijo dostikrat že zagotavljeni plen. To je našim Korvinom gotovo le v čast, da posnemajo viteškega kralja Matjaža, saj tudi nam s tem naravnost koristijo.

Nekega lepega popoldne se sprehajam po dragomeljskih pašnikih, blizu tam, kjer je stala svoje dni prekrasna graščina Dragomil, ki jo opisuje in slika Valvazor v znanem svojem delu „Na čast naše Kranjske domovine“. Ravno se je preletaval tukaj Albin s svojimi kozaki, ko se spusti lep kragulj na hrast ob vranjem potu.

zakliče vodja, zastane v letu, kot bi okamenel ulanec na besnečem vrancu, isto stori vsaka naslednjica, ko prileti do sprednjice in v par sekundah je bila pred menoj nad hrastom gosta črna masa, pripravljena za bojni metež, ki je letela brez najmanjšega strahu mimo zakletega sovraga.

Polagoma sem se seznanil še z mnogimi drugimi komandoklici našega junaka; danes mi je jasno, kako utegne imeti le majhna modulacija tona najvažnejše posledice in pomene. Poznam že klic, svareč pred sovragom, kakor tudi klic za smrtno nevarnost. Kombinacija obeh:

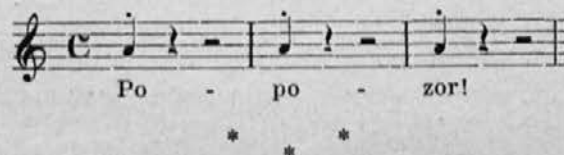

pa ima za osnovno misel veliko „nevarnost“ in v zadnjem delu nujen poziv „umaknite se!“

Seveda umejo modre vrane tudi temeljna pravila čednega obnašanja tovariša do tovarišice, ki si voščita svoj „dober dan!“ približno tako:

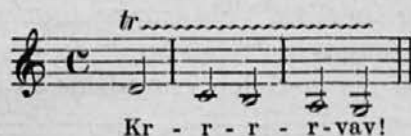
Če pa se približuje kak veljak vranje vojske prostaku, ga opozarja že od daleč na „spoštovanje“, ki mu pristuje, s klicem:

Konec aprila nekako je bilo, ko se je godila v vranji družbi čudna sprememba. Mesto da bi šle na lov, so se preganjale sive družice cele poldneve semtertja med smrečjem. Po dve, po tri so se pojale, lovile in proizvajale najdrzovitejše letalne umetnosti.

Na tleh sedi mirna vrana, kar se spusti nalik orlu nanjo drug vran navpično kot kamen, a preden se je dotakne, se obrne in dvigne zopet nazaj v višavo prhutajoč s krili na ves glas, da se sliši kot daljno gromenje.

Tam zopet se suče čudno napihnjjen vran okoli sive tovarišice kot petelin krog domače pute in ji grgra v obraz čudno zategnjen

Kaj to pomeni, sem zvedel kmalu. Začetek aprila je namreč čas parjenja; samci morajo pokazati samicam svoje umetnosti in si prizadevajo predočiti jim svojo naklonjenost s kolikor mogoče ljubkim in očarujočim glasom (primerjaj le gorenji erotični spev v najlepših trilčkih!). Uspeh ni mogel izostati. Sredi aprila je večina že šla na ženitovansko potovanje, kmalu na to pa si lahko našel v visokih zmašilih na obsavskem smrečju po 3 do 5 modrozelenkastih jajec z olivnimi ali zamolklopepelnatimi pikami, na katerih so samice pridno valile, samci pa donašali hrane.

Naše opazovanje družabnega življenja vran pa je s tem za nekaj tednov prekinjeno.

Črt:

Literarna zamera.

Koren in Točnik sta bila neločljiva prijatelja. Tičala sta vedno skupaj; kjer je bil eden, tam je bil tudi drugi. V najlepši luči se je pokazalo to prijateljstvo pri šolskih nalogah, zlasti pri grških. Korenu je bila namreč grščina Ahilejeva peta, dočim je bil Točnik eden najboljših Grkov v razredu.

„Tempora mutantur,“ je rekel izkušen Rimljan. O kako prav je imel!

Razumete, kaj mislim? In kaj je bilo vzrok?

Oh, občutljivost mladih pesnikov!

Koren je bil pesnik. Ob lepih dneh je opazoval nemirno trepetajoče breze in topole ter poslušal ljubko popevanje ptičic-pevčic, ob tajnostnih, čarobnih večerih pa je občudoval svetle zvezdice ter kraljico med njimi — 'oh! — blede luno.

Poezija je bila Korenu vse; v poeziji je iskal tolažbe in razvedrila, k poeziji se je zatekel v žalosti in veselju, v poeziji je dajal duška svojim srčnim čustvom. S prvakom pesnikov je hotel s poezijo

„Izbrisat' z spomina nekdanje dni,
Brezup prihodnjih odvzet' spred oči,
Praznoti vbežati, ki zdanje mori.“

Koren je bil pesnik „incognito“; proizvode svoje muze je imel skrite na dnu najbolj skritega predalčka in jih ni pokazal živi

duši, da celo — Točniku ne. „Vse drugo, samo tega ne!“ se je opravičeval sam pred seboj.

Toda nič ni tako skrito...

Nekega dne je Koren sedel za mizo in „delal“. Kar se vrata nalahko odpro, Točnik vstopi, se po prstih približa prijatelju in mu pogleda čez ramo.

„Kaj imaš, amice?“ pravi in mu potegne popisano listek iz rok.

Da bi bili videli Korena! Skočil je na noge, oči so se mu zabliskale, ustnice zadržtele, žile na čelu napele, obraz zardel.

„Točnik, papir nazaj! Pri priči nazaj — če ne...“

Na brzoparniku: Obednica I. razreda.

Točnik pa je bil že pri oknu in je radovedno uprl oči v kaligrafično lepo popisani papir.

„Kdo ve — kdo uči — kdo zna
Noč temno razjasnit', ki tare duha?“

Prešeren.

To je bil šele motto, a naprej ni mogel brati — Koren mu je iztrgal papir iz rok. Točnik pa se je jel smejati.

„Ne bi bil verjel, carissime, da si tudi ti sanjač! Haha! Amice, ali res nimaš pametnejšega opravila?“

Koren je kar onemel, ko je čul prijatelja tako govoriti. „Etiam tu, mi fili!“ bi bil gotovo vzkliknil s premagalcem germanskega medveda — če bi mu bilo prišlo na misel.

„Sanjač, si rekel — ti? Od tega trenutka je najinega prijateljstva konec!“

Točnik si je na vse načine prizadeval, da bi pogovoril in potolažil razžaljenega prijatelja. Bob v steno, Koren ga še pogledal ni.

Točnik je odšel. „Jutri bo že dober,“ se je tolažil v svoji preprostosti. Prozaičen človek — vedel pač ni, kaj je to: pesnik!

„Nisem mislil hudo, Koren, verjemi mi,“ se je izgovarjal drugi dan v šoli; „jaz sem se le šalil!“

Vse zastonj!

Točniku je bilo hudo po prijatelju in mnogokrat je pograšal njegove družčine. Še nekaterikrat je ponudil Korenu roko v spravo, a ta se je držal trdo.

„Spozna naj, koga je razžalil!“ je mislil Koren sam pri sebi in sklenil, da se ne poda.

„Če ne, pa ne!“ Do tega zaključka je naposled prišel Točnik in čakal, kaj prinese čas, ki je na glasu kot najboljši zdravnik. —

„Danes teden bomo pisali grško nalogo!“ je nekega dne slovesno naznanil profesor. Pri teh besedah se je nekaj zganilo v Korenovem srcu. Ali je bila skrb, ali bojazen, ali kesanje — kdo ve?

„Oh!“ ga je slišal Točnik vzdihnuti.

In to — bodisi že skrb, ali bojazen, ali kesanje, ali vse skupaj — je rastlo tembolj, čimbolj se je bližal napovedani dan.

Kmalu — prekmalu — je napočil „dies irae et calamitatis“.

Glave so se sklonile, peresa zaškripala.

Korenu se je godilo kakor ptiču, ki mu je lovec prestrelil peruti. Nekaj časa je šlo, potem pa se je ustavilo; vsi napori zastonj — ni šlo in ni šlo naprej.

Poleg njega je mirno pisal Točnik. Beseda je sledila za besedo, stavek za stavkom, vrste so se polnile.

Koren se je milo oziral okrog — od nikoder pomoči! In tedaj se je bridko pokesal, da se je sprl s Točnikom.

Sila kola lomi — Korenov komolec se je zadel ob Točnikovega; Točnik se ni ozrl.

Koren je stopil „prijatelju“ na nogo; Točnik je pisal dalje. Koren bi se bil najrajši v zemljo vdrl; trdno je sklenil, da več ne poskuša. A kmalu si je premislil.

„Točnik!“ je zašepetal tovarišu na uho.

„No?“

„Lepo te prosim, prijatelj, samo par besed mi povej!“

„A-a?“

„Samo par besed!“

„Kdo ve — kdo uči — kdo zna
Noč temno razjasnit', ki tare duha?“

Koren je obupno vzdihnil; Točnik je čul ta vzdih in prijatelja potolažil:

„Stanu — se svojega spomni, trpi brez miru!“

Drugi dan so dobili naloge nazaj. Slovesno je Koren odprl zvezek, počasi — vrstico za vrstico — odmikal pivnik, roka se mu je tresla. — Dvojka!

„Nesrečni prepir!“ je vzdihnil polglasno.

„Ahâ — zdravilo je pomagalo,“ si je mislil Točnik in rekel tiho:

„Kaj praviš, Koren?“

„Norec sem bil!“

Prijatelja sta si stisnila desnici.

Dr. Jos. Demšar:

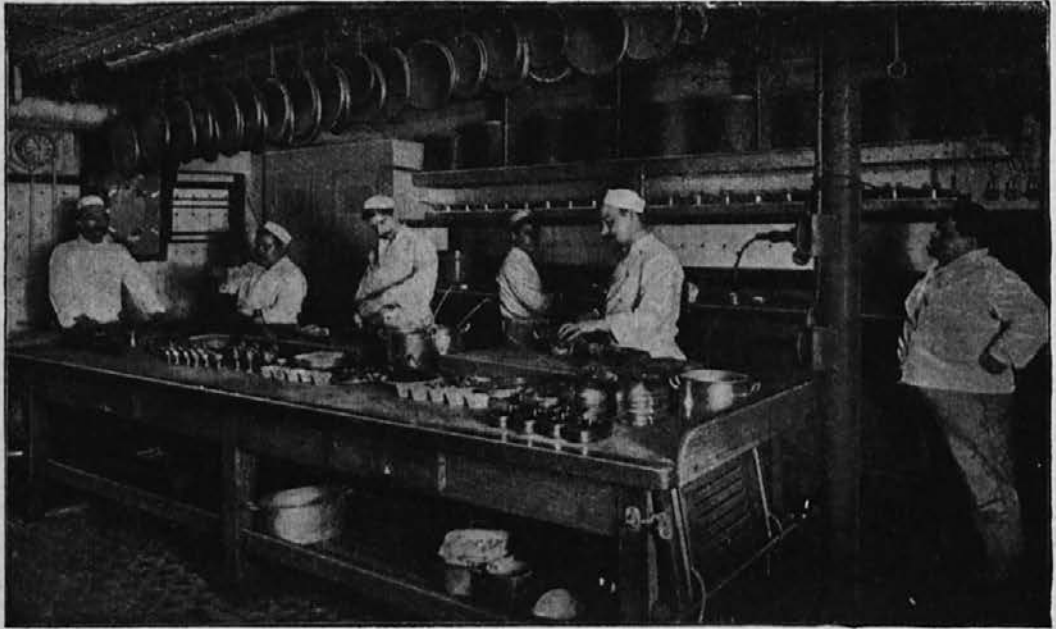
Na brzoparniku.

(K slikam.) (Konec.)

Zagledal si se v morje, da ti začne domišljija kazati čudovite predmete v tej skrivnostni globini, kar te zbudi glas zvončka in te iz kraljestva poezije hipoma prestavi v prozo vsakdanjega življenja. K obedu te kličejo. Umerjeno stopa elegantna gospoda v obednico, podobno veliki koncertni dvorani. Ni čuda, da se načelnik kuhinje I. razreda zaveda svoje velike odgovornosti, v kateri mora skrbeti, da se večkrat na dan zadovolji kakih 500 razvajenih želodcev. Z vsem veličastvom svoje postave, ki kaže, da ima nje lastnik veliko opraviti v izborni kuhinji, se ti oblastno postavi na kraj, od koder more pregledati četo udanih mu podložnikov. Ko se drugi ali tretji dan po odhodu iz pristanišča priplazi na parnik morska bolezen in začne kar odkraja popotnikom viti možgane in uboge človeške stvari daviti, da kašljajo, bljujejo in vzdihujejo, tedaj je pregnana s parnika slast do jedi in tedaj se tudi kuhinji olajšajo njene skrbi. Ribe niso izbirčne; s hvalevredno hvaležnostjo použijejo okusne jedi, pripravljene čmerni gospodi. Pa morska bolezen, kot je tihotapsko prišla, tako se tudi natihoma umakne. V dveh, treh dneh ima kuhinja spet dela čez glavo; z novim veseljem do življenja je prišla na parnik nova slast do jedi.

Najprijazneje je na parniku po glavnem obedu, ki je navadno proti večeru. Popotniki se sprehajajo na krovu, se pogovarjajo in smejejo, pojejo in pušijo. Prijatelji mirnih iger posedejo v salonu za kadilce okoli igralnih miz. Zdaj še le uvidiš, da se na tem malem, okrog in okrog od širnega morja obdanem prostoru steka svet. Da si Slovenec, na to kar pozabi! Torej z nemščino na dan! Pa tudi ta ti na parniku ne pomaga vselej. Če stopiš v Trstu na ladjo, poglej malo okrog sebe, že je pri tebi postrežljivi Italijan s

„Parla italiano, signore (Ali govorite italijansko)?“ Maščevalno ti stopijo pred oči vse lepe priložnosti, ki si jih kdaj imel, da bi se naučil italijanščine, in ti očitajo tvojo nekdanjo brezbrizno malo-

Na brzoparniku: Kuhinja I. razreda.

marnost. „Si, signore, lo parlo un poco (Da, nekoliko)“, odgovoriš tako malodušno, da iz odgovora zveni slaba vest, ki je tudi vljudno

Italijanovo zatrjevanje ne utolaži: „Mi pare, che Lei sa bene l'italiano (Meni se vidi, da znate dobro italijansko).“ Drugič te želi z nagovorom razveseliti Francoz. Toda zopet isto usodepolno vprašanje: „Parlez vous français, monsieur (Ali govorite francosko)?“ Italijanski „un poco“ (malo) se spremeni v francoski „très peu“

Na brzoparniku: Salon I. razreda za kadilce.

(zelo malo). Pred pristnim Francozom stojiš, ki s kritičnim ušesom posluša, kako boš zadel vse fineše v izgovarjavi njegovega blagoglasnega maternega jezika. Ni čuda, da ne upaš prav na dan s

svojim skromnim zakladom francoskih izrazov. Toda če izpregovori Francoz tebi na ljubo v nemščini, ali če ti svojo prijaznost želi izraziti v latinščini, ki se je v Francozovih ustih tako izpremenila, da so ti tudi najnavadnejše besede nerazumljive, se glede svojega okornega jezika nehote potolažiš. Res je, kar se splošno trdi: Slovenci imamo za tuje jezike dar, kakoršnega ima malokateri narod; le žal, da ta dar splošno tako malo porabimo.

Morda se bojiš, da te še Anglež ne povpraša, če se moreš z njim pogovoriti v njegovem domačem jeziku. Le pomiri se! Anglež je sam s seboj zadovoljen. Brezobzirno se sprehaja po parniku, kot bi bil ves prostor le njemu odmenjen. Celó med svojimi domačini je redkih besed. Tisti kratki, čudovito malomarno izgovorjeni „yēs“ (da), je največkrat ves odgovor, ki ga je zmožen hladén Anglež.

Lepo si na parniku okrajšaš čas med dolgotrajno vožnjo, če v prostorni čitalnici posežeš po knjigah, ki ti v mičnih besedah in jasnih slikah opisujejo pot, po kateri hiti parnik, in deželo, proti kateri hiti. Tudi pisalnega in risalnega orodja dobiš v lepi dvorani na izbiro. Le sedi v udoben naslonjač! Piši znancem razglednice! Brzoparnik jih odda v prvem pristanišču, da odnesejo nazaj v domovino tvoje pozdrave. Zaznamuj si v dnevnik popotne vtise, da se ti ne izbrišejo za vedno, ko stopiš na suhi zemlji med vsakdanji svet. Morda te je sveži morski zrak tako razvnel, da ti besede silijo v rime; bojiš se, da ti lepa misel ne uide; hitro jo je treba zadržati na papirju; stopi k enemu pisalnih strojev, ki so ti na razpolago po mizah tam ob steni.

Poglejmo enkrat še nekoliko niže doli v nadstropje, v katerem smo na brzoparnik stopili. V medkrovu smo. Tukaj ni mehkih postelj; po tleh si pogrne popotnik borno ogrinjalo in skuša zaspiti na trdem ležišču, če mu otožni spomini na preteklost in moreče skrbi za prihodnost sploh dajo spati. Popotniki v medkrovu se ne zbirajo v salonih okoli glasovirjev; brez spremljevanja godbe vlivajo v domačo pesem svoja srčna čustva. Brez bogato opremljenih obednic je medkrov; popotnik si tukaj postreže z mrzlimi jedili, ki jih je prinesel s seboj v svojem revnem svežnju, če ni bil tako srečen, da bi dobil v kuhinji za mal denar ostanke z gosposkih miz. Dnevnika popotniku v medkrovu ni treba, bridkost mu je popotovanje dosti globoko v spomin začrtala.

Parnik, z mladeniško navdušenostjo smo te pozdravljali, ko smo te zagledali v pristanišču! Zdaj zremo v daljavo, da še s pri-srčnejšimi čuvstvi pozdravimo zemljo. Vleče nas gori na most, odmenjen poveljništvu parnika; od tam se more zemlja opaziti najprej. Toda napis: „Prepovedan dohod“ ti brani na most. Poprosi častnika, ki opravlja službo na mostu, da ti dohod dovoli! Molče mož prikima. Vsaka beseda bi motila resnobo njegove službe. Magnetna igla, daljnogled, toplomer in tlakomer, telefon do kapitana

in do strojnikov, kolesu podobna priprava, ki obrača krmilo, to je orožje, s katerim možje tu gori na mostičku bijejo boj z morjem in nebom, z valovi in pečinami, z meglo in viharjem. Molče, kot ti je dovolil, da smeš na most, ti službujoči častnik poda daljnogled. Na obzorju vstaja iz morja dolga proga. Zemlja! Pozdravljam te z veseljem, s presrčnim veseljem otroka, ki je zagledal ljubljene materin obraz. Lepo je morje, toda mati naša si vendarle, ti, zemlja!

Fr. Trdan:

Spomini na staro Recijo.

III.

Abusina.

Dne 11. in 12. julija.

Iz Monakova nas je peljala pot proti Donavi. Pogovor in dovtipi, šala in narodne popevke so krajšale čas. Doli izza alpskih grebenov je pogledalo julijevo solnce, valovito gričevje se je polagoma odtegal očem in mislim, pred nami je vstala nepregledna ravan, prepletena z neštevilnimi potoki, pokrita z bogatim klasjem. Oko se znova in znova naslaja nad to neomadeževano lepoto narave, duh pa hiti nazaj v domovino.

Tik ob železni progi leži Freising. Ob pogledu na to, sedaj neznatno mestno panoramo, more obnoviti fantazija tisto veličastno sliko, ki jo hrani zgodovina preteklosti o mogočni freisinški škofijski stolici. Slovenec se s čustvom zadovoljstva in hvaležnosti spominja freisinške cerkve, ki je presajala mladostno svežo krščansko kulturo na kranjska in koroška tla ter tako rešila naš mili rod pred pretečim poginom. O škofa Abrahama (957—994) delovanju med Slovenci še danes pričajo sloveči „freisinški spomeniki“.

Donava! Kolikokrat sem jo že zrl in vendar ni bilo naše navdušenje in pozdrav njenim zelenim valovom nič manjše kakor Ksenofonta in njegovih vojakov, ko se je odgrnilo morje njihovim očem. In to prvo navdušenje se je spremenilo v občudovanje, ko smo kmalu zatem prestopili prag rimskega šotor v stari Abusini — v novem Einingu.

Castellum Abusina je bilo nad dvesto let glavno oporišče rimske moči na severu. Na podlagi nekaterih izkopanih sklepajo arheologi, da je stala trdnjava najbrž že za vlade Domiciana (81—96), gotovo pa za Trajana (98—117). Vsled neprestanih vpadov severnih sosedov, Hermundurov in Katov, Markomanov in Alamanov je bila Abusina trikrat razrušena, a zopet na novo zgrajena. Šele naval Hunov je vtisnil smrtni pečat cvetoči rimski koloniji. Ko je bila trdnjava napojena s krvjo hrabrih Britancev, so pometali Huni peščico ostalih borivcev raz zidovje v Donavo, ki je tekla takrat še nepo-

sredno pod obzidjem. Tako je tretjo britansko kohorto (cohors III. Britannorum) vzela v svoje naročje Donava, ki so jo ščitili orjaški britoni nad dvesto let; Abusino pa je najbrž zadela enaka usoda kot svoje dni ponosno Kartago. Ko so prišli okrog l. 510. Bavarci v deželo, so našli na mestu stare rimske kolonije kup kamenja; porabili so ga zvečine za zgradbo Eininga, ki leži dober kilometer severovzhodno od Abusine. Tragiko vneboštrlečih razvalin je kmalu zakrila zelena trava; na mestu, kjer so zažigali kadila Martu, je že kakih sto let pozneje držal za plug dobrovoljni Bavarec.

Spomin na Abusino so po stoletjih znova oživili nemški humanisti. Abusino omenja v svojih spisih polihistor 16. stoletja,

Na brzoparniku: Pisalna in bralna soba.

sloveči Aventin. Za njegove dobe je počival kastel pod zemljo in ostal tako do l. 1879., ko se je začel zanimati za zakopane razvaline. W. Schreiner, takratni župnik v Einingu. Z lopato v roki se je lotil blagi starček težavnega dela. Eni so se mu posmehovali, drugi, bolj trezno misleči, pa so občudovali njegovo navdušenje in nesebično požrtvovalnost. Tako navadno sodi svet vsak nov poskus. Toda nad Einingom so vremena se zjasnila. Že l. 1882. so pričeli s sistematičnim odkopavanjem in odkrivanjem. Na čelu podjetja je stal do l. 1898. že imenovani župnik, „dobri oče“, kakor ga danes nazivajo Eininčani.

Po tem kratkem, zgolj historičnem opisu Abusine, bi rad seznanil mladega bravca z notranjščino kastela. Morebiti bo pripo-

mogla ta ali ona opazka k lažjemu umevanju podobnih vojnih zgradeb, ki jih opisuje Cezar na mnogih mestih, v knjigi „de bello Gallico“.

Kastel Abusina je zidan po vzorcu rimskih naselnih taborov (Standlager) in ima obliko pravega kota z zaokroženimi ogli. Manjša stran meri 85 korakov = 125 m, daljša pa 100 korakov = 147 m. Zunanji obzid se je vzpenjal 4,5 m visoko in meril v premeru 1,2 m. Njegovo orjaško moč so podvojili 4 stolpi, ki so ščitili posamezne ogle. Obzid je obkrožal na severni, vzhodni in južni strani visok nasip, zapadno stran je branila Donava.

Glavni vhod, porta praetoria imenovan, je bil obrnjen proti vzhodu in je v spodnjem delu še danes ohranjen. Levo stran vhoda so varovali težki topovi, desno navaden stolp. V sredini šotora je stala prostrana posvetovalna dvorana, principia, o kateri že rimski poročevalci pripovedujejo, da ni bila nikdar zakurjena. Glavno cesto kastela, via praetoria, je križala via principalis, ki je vodila do dveh stranskih vrat. Ob njenih straneh so se dvigala 40 m dolga, 18 m široka poslopja, exercitia, kjer so imeli vojaki ob slabem vremenu vaje. Na poveljniško posvetovalnico se je naslanjalo s stebri obdano dvorišče, atrium. Nekako v sredi atrija je bil izkopen vodnjak, 3 do 4 m globok.

Eden najvažnejših prostorov v kastelu je bilo svetišče, sacellum. Njegovo notranjščino so polnili žrtveniki in sohe rimskih cesarjev. Steno so zakrivale bojne zastave, signa. Na levi in desni svetišča so bila stanovanja poveljnika, praefectus, njegovega adjutanta, cornicularis in oskrbnika orožja, armorum custos.

K ponovnim zmagam rimskih legij ni pripomoglo samo nabrušeno orožje, ampak tudi dobro spoznanje terena. Z izgotavljanjem kart so se ukvarjali tabularii; danes bi jih imenovali vojaške kartografe iz vojnega štaba. Njih odlično mesto v armadi označujejo tabularia, ki so se dotikala svetišča in poslopja poveljniškega. Žarki zahajajočega solnca so se odbijali na dekumanskih vratih, porta decumana, ki so vezala kastel in Donavo z velikanskimi stopnicami.

Na južno-zapadnem oglu kastela se je dvigal burgus; utrdili so ga šele l. 358. Državljanske vojske v Italiji in neprestani boji na mejah Dacije in Panonije so zahtevali vedno novih vojaških sil. Posadke ob Renu in Donavi so se krčile; stari, obširni kasteli so postali preveliki, za pičlo število obmejnih brambovcev je zadostoval mali burgus — znamenja brzega propadanja rimske moči.

V Einingu je odzvonilo poldne.

Telesno utrujeni toda duševno okrepečani smo stopali po via praetoria proti vходу. Tako zamišljeni niso bili niti rimski vojaki, kadar je zaplapolala v kastelu zastava rimskega orla. Nad razvalinami je počival sveti pokoj, le julijevo solnce, ki je štel srečne

dneve mlade Abusine, je ogrevalo tudi prepereli peščenec starih razvalin. Monotonsko tišino je pretrgala zdaj pa zdaj rahla sapica, pomešana z napol razumljivim šepetanjem.

V senci košatih eininskih lip je kmalu pozabljena utrujenost in rešeno vprašanje, ki je igralo glavno vlogo o velikem preseljevanju narodov. Ko je solnce prekoračilo Donavo, se je od burgusa sem vračal odmev: „Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus...“
Vale, Abusina.

Dr. V. Šarabon.

Domovina in potovanje nekaterih kulturnih rastlin.¹

Bombaž. Vsako leto ga pridelajo za 5·5 milijard kron, najmanj 25 milijonov ljudi ima svoj zaslužek pri pridelovanju in izdelovanju bombaža. Prvič nam poročajo o tej rastlini 800 let pred Kristom, in sicer v Indiji; v Prednjo Azijo je prišla šele okoli Kristovega rojstva, na Kitajsko pa celó šele v 11. stoletju po Kristu. Peruanski grobovi nam pričajo, da so poznali bombaž tudi v Ameriki že pred prihodom Špancev, a tozadevna visoko razvita domača industrija se je bila ohranila samo v nekaterih skritih andskih dolinah. Domovino njegovo imamo iskati v deželah okoli Indika, če se oziramo na divje vrste. Sedaj uporabljajo dvanajst vrst, osem ameriških in štiri azijske, ki se pa vedno bolj umikajo prvim; ameriške vladajo izključno že v Afriki in prodirajo vedno dalje v Aziji.

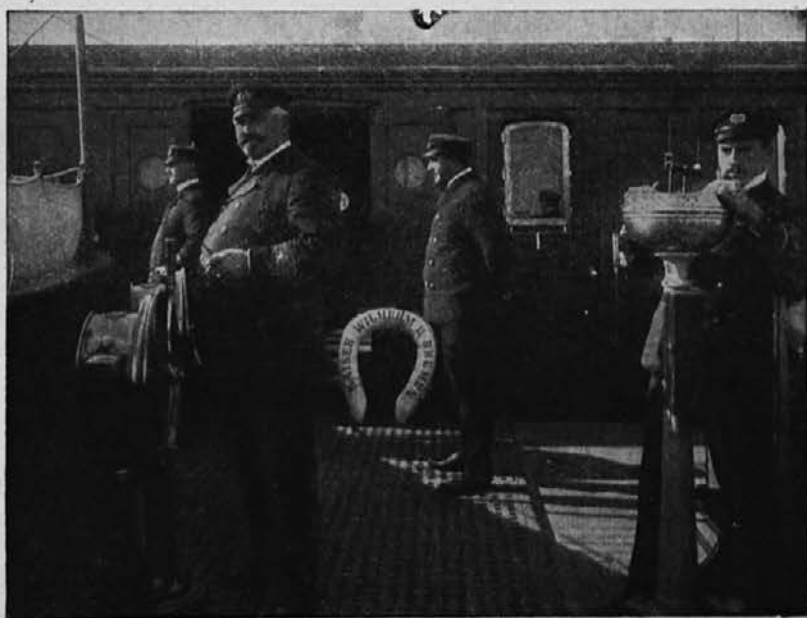
V Evropi nimamo skoro nič bombaža, tudi v Avstraliji so ga domalega zatrli. (Vzrok je delavska stranka, ki ne dovoli naseljevanja Polinezijcev i. dr., ker se ti zadovolijo z manjšo plačo; beli delavci pa ne morejo tam vztrajati, kjer raste bombaž, n. pr. v severnem Queensland.) V Afriki uspeva najbolj v angleških kolonijah; v Egiptu n. pr. je danes bombaž glavni pridelek. Afrika ima boljše vrste, a pridelava ga Azija več, zlasti veliko v Indiji; Indijo prekosi glede množine samo še Amerika. Raste pa bombaž približno na površini 200.000 km² = dvajset kranjskih dežel.

Tobak. Najbrže so se že Traki, Skiti in Babilonci omotili z vsrkavanjem dima različnih zelišč, tudi na Kitajskem kadijo že dolgo časa. A prva zanesljiva poročila prihajajo iz Amerike; že Kolumbov spremljevalec, mornar Sancho (ch = č), se je navadil kaditi. Razširila se je ta navada iz Španske po celi Evropi, a dolgo časa so kadilce nekako zaničevali, tako n. pr. Friderik II. Pred sto leti je bilo bolj v navadi nosljanje, nosljal je Napoleon, ki je bil

¹ Več v knjigi: Kulturpflanzen der Weltwirtschaft, XIV und 411 S., Leipzig, 1909, Voigtländer; herausgegeben von O. Warburg und I. E. Someren Brand.

znan kot tat lepih tobačnic. V Evropi raste sedaj tobak na 180.000 ha, zlasti na Francoskem, Nemškem, Ruskem in v Avstriji; na Švedskem raste do 60° severne širine, v Ameriki na 270.000 ha, največ v državi Konnektikut v Zedinjenih državah. Tudi po drugih celinah ga je dosti, v celi Afriki, v Aziji pa zlasti v Perziji, Indiji, Prednji Aziji, na Kitajskem in Japonskem.

Pšenica. Najstarejša pisna poročila govorijo že o tem prekoristnem sadežu. Na celi zemlji pridelajo pšenice okoli 900 milijonov stotov (stot = 100 kg), največ na Ruskem in v Zedinjenih državah, relativno največ pa Holandska; zelo veliko tudi Nemčija in Belgija, če vzamemo vpoštev število ha, posejanih s pšenico (ha = hektar). V Evropi in Ameriki uspeva čez 62° severne širine. V Severno Ameriko so jo prinesli Angleži (1602).

Na brzoparniku: Most za poveljništvo.

Koruza. Ko so prvi Španci prišli v Ameriko, so dobili koruzo v katakombah Peru-a, starih na tisoče let; v Mehiki so častili posebno boginjo koruze. Koruza potrebuje za rast 50 do 100 dni, ravna se po podnebjju. V Turčiji primešajo koruzni moki tretjino pšenične, če pečejo kruh, ker sama ne vzhaja. Največ koruze pridelajo v Ameriki, zlasti v Zedinjenih Državah, Severna Amerika n. pr. 750 milijonov stotov. A tudi iz Južne Amerike jo sedaj izvažajo v velikih množinah, posebno iz Buenos Aires (izg. Bvenos Ajres). Najvišje gre ob jezeru Titicaca, do 3900 m Ker zahteva visoko temperaturo poleti, raste v Evropi samo do 52° severne širine.

Riž. Ze okoli leta 2700. pred Kristom ga štejejo na Kitajskem med svete poljske pridelke, še preje morebiti je služil za hrano

Indijcem. Doma je v vročih in močvirnih krajih. Iz Indije je prišel v Babilonijo in Sirijo, Arabci so ga prinesli v srednjem veku v Egipt, na Sicilijo in na Špansko. Ker so pa močvirja vzrok mnogih bolezni, je iz južne Evrope precéj izginil, vendar ga dobimo še na Španskem, v Banatu, v nižini Pada, Rodana itd.; v Afriki raste skoro povsod, v Avstraliji v New South Wales in na Queenslandu, dalje na Havajskih otokih, v Ameriki ga producirajo zlasti Brazilija, Kolumbija, Perú, Mehika in Karolina (Združene Države). Največ ga pridelajo pa v Aziji, kjer služi več sto milijonom ljudi skoro v izključno hrano. Tri četrtine vsega riža pride na Britansko Indijo.

Kakao. Kakao je doma v Ameriki od Mehike do Brazilije. Ko so prišli Španci v Mehiko in Peru, so ga imeli domačini v velikih čislih; uporabljali so sad tega drevesa tako kot ga uporabljajo dandanes, a sladkorja niso poznali, namesto tega jim je služila paprika. Leta 1520. so že poslali čokolado na Špansko; tu in na Portugalskem so kmalu pili kakao tako kot pri nas sedaj kavo. Na Nemško je prišel leta 1679. Sedaj je ta rastlina posebno razširjena v Ekvadorju, Kolumbiji, Pará (prov. v Braziliji), Venezueli, Osrednji Ameriki, Zahodni Indiji, pa tudi že v Aziji, tako na Ceylonu, Javi in Filipinih, v Afriki pa zlasti na otoku S. Thomé in v nemških kolonijah. Dobi se tudi na otočju Samoa in Nova Gvineja.

(Konec.)

Dr. A. Breznik:

Besedni homunkulus.

III. O b r a z.

Vsakemu človeku se dá kaj z obraza brati, našim starim dedom pa še prav posebno, zlasti ker imajo za vse dele obraza svoja posebna imena. Kdo bi jim torej ne pogledal zvedavo v obraz, posebno pa še tisti, kdor se za tako branje bolj zanima! Nas zanima najbolj to, so li bili oni lepega ali pustega obraza, so li imeli inteligenten ali neumen obraz. Kar se tiče Slovanov, lahko rečemo, da so imeli prav čedne obrazke. To se vidi iz tega, ker se jim je zdel obraz v primeri z ostalim telesom prava krasota, in so mu dali zato tudi ime, ki je ostalemu telesu naravnost v sramoto. Telo se jim je zdelo v primeri z obrazom prava klada — zato so dali telesu ime od tistega korena, s katerim so poznamenovali besedo: tla (Boden), Latinci svojo: tellus in Nemci svoje deske, t. j. Diele! Obraz pa se jim je zdel pravo nasprotje temu: čudovito lepo oblikovan del, kakor da bi ga bil izrezal in obrezal največji umetnik — zato obraz! To je res ime, ki izrazi lepoto boljše, kakor če bi kdo cele knjige o nji načel.

Pa naši dedje niso imeli samo lepega obraza, temveč tudi nekaj pameti, kar se da brati iz visokega čela! Če je čelo visoko — ali pa še široko zraven — mora biti tudi kaj pameti v glavi. Naša beseda pove, da so nosili naši stari visoko čelo, nemška beseda Stirn pa kaže, da so bila nemška čela tudi široka. Beseda čelo je enakega korena kakor latinski celsus, visok, kvišku štrleč; beseda Stirn pa je v sorodu z našim razprostran ter grškim *στέρον*, kar pomenja tam prsi, t. j. široke prsi, široki del telesa. Toda ne zamerite, zašli smo že čisto v šolski vzduh! Potolaži naj vas Stritar, ki nam tako vseč poje:

Sijaj, sijaj solnce gorke,	Mračno, mož, razvêdri čelo,
Dušo mi ogrej in ude;	Sape se nasrkaj čiste;
Vetrič pihaj in odpihaj	Vetrom daj „korene“ svoje
Šolski prah in misli hude.	In nevkretne „aoriste“.

Na lepem obrazu je dal Bog našim starim tudi lepa lica. So imeli li tudi drugi rodovi lepa in rdeča lička, se ne dá vedeti, ker imena kakor nemško Wange, latinsko gena in grška beseda enakega korena o tem trdovratno molče. Toda naša beseda pa molče trobenta, da so bila lica starih Slovanov silo lič-na, lepe ob-like, zato to ime za lice; lepa beseda! Vendar se Slovani zaradi zunanje lepote nikar ne povišujemo nad drugimi narodi, ker ta lepota — hitro izgine. Kako resnično poje Stritar:

Zemlja stara vsako leto	
Pomladi se spet spomladi;	
Ko človeku se zgubanči	
Lice, več se ne ugladi.	Zbr. sp. VII, 46.

Dasi je primerjalno jezikoslovje vsega vpoštevanja vredno, nas vendar mnogokrat pusti čisto na cedilu. Tako se nam godi precej zdajle, ko bi Vam moral povedati kaj iz zgodovine naših in različnih drugih nosov! Jezikoslovje mora tu popolnoma molčati, zakaj najsi bo naš nos, ali nemški Nase ali latinski nasus — nobeden ne ve ničesar povedati — enako je z grško besedo *ῥίς, ῥινός*, o kateri je koren tudi neznan. Od tega poglavja se mora jezikoslovec z — dolgim nosom posloviti in si k zgodovini nosú misliti le to, da je ustvaril Bog tak nos, kakoršen je bil primeren drugim organom na glavi; kajti če je nos prevelik, kazi ves obraz, in Lessing, ki je naredil epigram „Auf eine lange Nase“, pravi, da bi spadala k velikim nosovom tudi dolga ušesa, česar pa pri večini Indoevropcev ni najti. On poje:

„O aller Nasen Nas! Ich wollte schwören,
Das Ohr kann sie nicht schnauben hören.

Toda kakor smo bili glede razlage nosu v veliki zadregi, nas odškoduje jezikoslovje v obilni meri že takoj zdaj pri vprašanju o zgodovini brade. Tu nam je jezikoslovje odkrilo dve važni

somatologični resnici, o katerih nam ne poroča nobena druga veda in ki se tudi iz sedanjega razvoja našega obraza ne dasta niti slutiti! Ti dve resnici sta: prvič, da podbradka (Kinn, *γένειον* ali *γένυς*, kar je z nemško besedo v rodu) naši stari Slovani nekdanj niso imeli! Beseda brada namreč pomenja isto, kar nemški Bart, latinski barba, katere tri besede so enega izvora; to pa je le ime za porastlo brado. Če bi bili naši predniki podbradek tudi imeli, bi mu bili dali tudi kako ime! Drugič pa se rabi beseda brada ne samo za moške osebe, kar je čisto umevno, temuč tudi za ženske obraze, kar pa ni tako samoobsebi umevno; ravno iz tega razloga pa je jezikoslovje opravičeno sklepati, da so nosile porastlo, morda bujno porastlo brado tudi stare Slovanke! Vprašamo, kako naj bi bili sicer dali to pomenljivo ime tudi ženskam, ako bi imele one drugačne brade kakor moški! Potemtakem je pel že Levstik zelo verjetno:

Bog sebi najprvo je brado ustvaril,
Potem jo stoprav Adamu podaril. —
A tudi Evi Adam je brade prosil,
Da ne bi je sam po svetu nosil. —
A Bog Adamu takó je dejal:
Da babi še brado bi oddal,
Ker vé, da bode hlače nosila,
Kako bi se potlej od moža ločila? —
A Bogu Adám je tako odgovoril:
Da babi tudi brado bi stvoril,
Le njenega nič ne okršil jezika,
Ločiti ne bila bi teža velika.

Zb. sp. II, 63.

Imenitno preteklost imajo tudi usta. O naši besedi usta ter o sorodni latinski os se sicer ne vé ničesar, toda tolikanj bolj imenitno zgodovino imajo nemška usta: Mund in naša stara beseda za usta: goba, češko huba, poljsko gęba. Te slovanske besede in nemško ime so pomenjale njega dni isto, kar čeljust, podbradek; seveda nočemo nagajivo sklepati, da bi imeli imenovani rodovi usta kedaj na tistem mestu! „Goba“ smo ustom tudi mi nekdanj rekli, toda zabrusi sedaj izpeljanko od te besede (gobec!) komu v obraz, gorje Ti!

Besedo za oko imamo še sedaj vsi indoevropski narodi enako. To nam priča, da smo ga vedno skrbno varovali. Skrbi tudi ti, da bo:

zakaj: Pogled ti čist; okó mirno;
V njem seva celo ti nebo!

S. Gregorčič.

Josip Lovrenčič.

Pri dobrem gospodu.

Na Goriškem v prelepi vipavski dolini živi star gospod, dober gospod G Bog mu daj zdravje, jaz se ga z veseljem spominjam, odkar ga poznam.

Za seboj ima dolgo dobo, a spomin na narodno probujo, se mi zdi, mu je najbolj drag. Mlad je bil takrat in navdušen in pesmi je pisal. S prijateljem Remcem sva ga poslušala, ko je govoril o tem. Seveda se je smehljajal dobri gospod ob teh mladostnih reminiscencah — a vendar polagoma se mu je zazdelo vse to tako lepo, da je postal mladostno razpoložen in ponujal Pegazu ovska težkih rim.

Pa merimo svoje mlade moči, je menil dobri gospod.

Lojze Remec je bil pripravljen in šlo je. Prav zares: ganotje je bilo v vseh srcih, ko smo videli, kako se razumeta klasika Stritarjeve šole in moderna! . . . Seveda, družil ju je vipavec, ki se nam je smejal s cekinastim smehom in se bahal, kako sprijazni še take sovražnike . . .

In konec? Dobri gospod se ni mogel premagati, šel je in poiskal med starimi akti in papirji zarumenel zvezek s pergamentnim ovojem.

„Izvolita pogledati?“

In sva pogledala.

Na drugače praznem pergamentu uvodne strani so se — ne vem, kako bi rekel — ali smehljale ali resno govorile vrste pisane s plavim svinčnikom:

Saprament,
zvezal si jih v pergament;
kot so té v oslovski koži
le še takih nam zakroži!

„Kaj naj je to?“ vprašam gospoda, ki je stal ob strani in vzel z vidnim zadovoljstvom moje vprašanje na znanje.

In začel je praviti, kako je poslal svoje pesmi Gregorčiču v pogled in presojo in kako mu jih je vrnil s tem napisom.

Prelistala sva s prijateljem zvezek, hvalila seve pod vtisom Gregorčičeve kritike in dobra volja je rastla med nami vidno kakor gobe po dežju.

Končno sva se seveda poslovila v gospodovo žalost in v veselje kuharice. Med potjo na prijateljev dom pa sem bil iz srca prepričan, da je znal biti naš Gregorčič tudi — fin humorist!

Bogumil Gorenjko:

Domotožje.

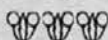
Oj ne poj, škrjanček,
kmetski ti poet,
oj ne poj, škrjanček,
kak je krasen svet!

Tam doma pa vabi
moja njivica,
sama, zapuščena
kakor vdovica:

Težko, meni težko
je na poljih teh,
bolno mi je srce
tu na tujih tleh.

„Kaj ga ni nikogar,
da bi me zoral,
da v globoke brazde
žita bi vsejal?“

In v jesen bogato
klasje bi požel,
in veselo pesem
njivi bi zapel!“

M. Faeton:

Pesem mladosti.

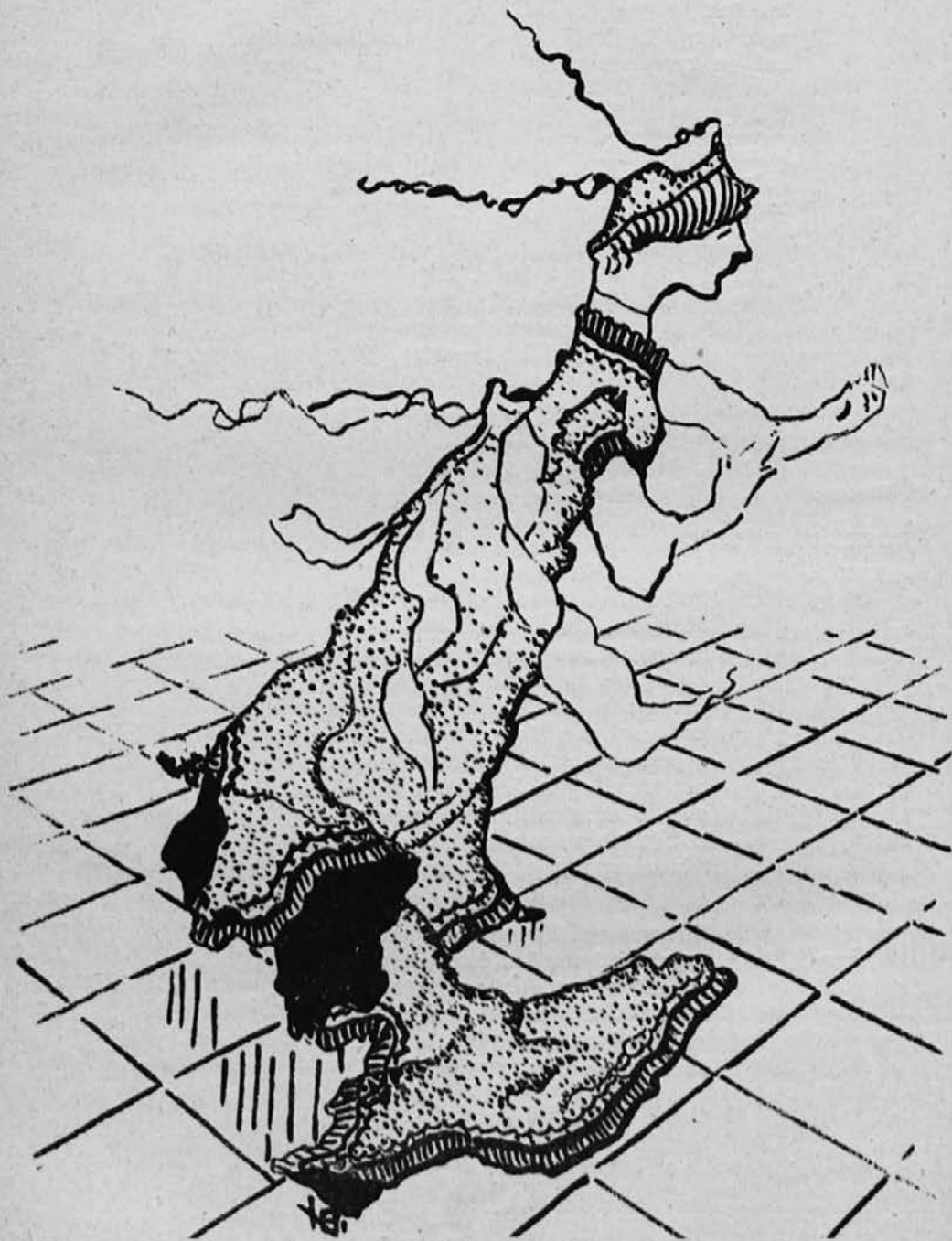
Pokojno v nebo koprne
ožarjene, sive glave,
nad njimi se prvi plamenček je vnel —
kot silne, ponosne so naše gore,
tak močno in krepko je mlado srce,
kot gori v višine ti starci žare,
v prihodnjost se bliskajo naše željé,
kot zvezde visoko nad njimi žare,
visoko mladosti želje hrepene —
kot jasno nocoj je nebo,
tak v srcu je mojem svetlo!

Kot val naj ljubezen zapeni
se v svetlem, žarečem plameni!
In kot se po bliskovo nébes je vnel,
mladost, ti srce mi razžari,
in ogenj naj v pesem udari,
da bom domovini zapel!

Drobiž.

UGANKA: Katere narodnosti je ta predpustna plesavka?

Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki. — Opomnja: Za to uganko razpisujemo zopet nagrado; dobil jo bo tisti, kateremu jo prisodi žreb.

Uganki.Latinski palindrom¹:sumitisavetitissititissititevasitimus.
(Priobčil I. S.)

Latinski rebus.

o	quid	tua
be	bis	bia
	abit	
ra	ra	ra
es	et	in
ram	ram	ram
	ii	

(Priobčil I. S.)

Krščanski patriotizem v zgodovini.

Apologet Weiß piše v svoji „Apologiji krščanstva“ sledeče: Nemški cesarji so dobro vedeli, zakaj so se v svoji politiki vedno opirali na škofe. Posvetne veljake je njihova domača politika kaj rada omajala v zvestobi do cesarjev. Duhovni knezi pa so bili močen zid za cesarje in ljudstvo. Če bi hoteli navesti vse svete in v duhu svetosti živeče moše, ki zaslužijo, da se jih spomnimo, kako dolg imenik bi bil, začeni od Severina pa do junaškega škofa Affre, ki je na pariških barikadah prelil svojo kri za ljudstvo. Kako vzvišeni so bili Ximenez, Hosius, Pazmany! Kakšen steber domovine Ulrik Avgsturški in Anno Kolinski, katerega še dandanes opeva hvaležno nemško ljudstvo v junaških pesmih! Koliko sta pretrpela Suger in Bernard iz Clairvaux za blagostanje svoje domovine! S kakimi težavami so poveljevali krščanskim armadam in jih pripeljali do zmage frančiškan Kapistran, karmeličan Dominik in Marko iz Aviana, junaški kapucin! — Tudi zastopnic ženskega spola ne manjka, ki so se žrtvovale v blagor domovine. N. pr. Genovefa, Pulcheria, Blanka, Elizabeta portugalska, Hedvika, Margareta schotlandska, Katarina iz Siene in junaška devica orleanska.

N. St.

Geografske drobtine. (Zbira prof. dr. V. Sarabon.)

Imena nekaterih mest. Malokomu bo znano, da se je Trondhjem na Norveškem imenoval preje Nidaros in da je glavno mesto Norveške do leta 1624. Imelo ime Oslo. V starih atlantih čitamo na Ja-

¹ πάλιν — nazaj, ὁρόμος — tek. Stih, ki se bere od obeh strani enako.

ponskem ime Yeddo; šele 13. sept. 1868 se je izpremenilo v Tokio. Uradna označba za Veliki Novi York je sedaj Manhattan (izg. mèn'hètn) po otoku, na katerem večinoma leži.

Na obalo severne Avstralije so prišli prvi Evropci že leta 1531.

Petroleja so dobili v Zedinjenih Državah Severoameriških leta 1909. 24·28 milijonov ton (tona = 1000 kg), na Ruskem 885 milijonov, v Galiciji leta 1910. 1·76 milijonov, v Rumuniji 1910 1·35 in v indonizozemskih kolonijah 1910 1·474 milijonov ton.

G. A.

Toplice v Gasteinski dolini so bile dosedaj last države; nedavnotega jih je prodala občinama Bad-in Hof-Gastein.

Opij kadi 400 milijonov ljudi; vsako leto zahteva 500.000 žrtev.

Novo železnico bodo otvorili začetkom julija med bavarskim mestecem Partenkirchen in Inomostom; po postaji Mittenwald se bo imenovala Mittenwaldbahn, po gorovju pa tudi Karwendelbahn; velikega pomena bo za zvezo Južne Tirolske in Severne Italije z Monakovim.

Desetina Tripolitanijske samo je pripravna za poljedelstvo, 76% dežele je stepa. Zadostno dežuje samo v decembru.

V Alaski so v gorovju Wrangell (v Kozennovem atlantu je samo višina brez imena, 5350 m) izmerili nekatere ledenike; najdaljši trije so dolgi 36, 55 in 100 km ter imajo površine 450, 440 in 1300 km². (Vsi ledeniki v Avstriji skupaj merijo 1460 km², torej samo malo več kakor tam en sam.)

Beli in Modri Nil sta si glede vode ravno nasprotna kakor bi pričakovali. Modri jo ima trikrat toliko (bel = čist, moder = temen), a kljub temu bi spomladi ne prišel do morja, ker takrat še ni dosti močan; Beli Nil je pa bolj enakomeren.

Amerikanska riviera. Isti pomen kakor v Evropi Nizza ali St. Remo imajo za Amerikance ob Pacifiku otoki pred kalifornijskim mestom Los Angeles; zlasti znamenit je otok Sta. Catalina.

Misijonar Grubb nam pripoveduje o vražah Lengua-Indijancev v Gran Chaco. Sanje imajo za resnico. Nekoč pride k njemu Indijanec in mu reče, naj vendar plača tri buče, ki jih je bil ukradel z

njegove njive. Grubb je seveda tajil, ker je bil nedolžen, a Indijanec je trdil, da jih je duša Grubbova ukradla. V sanjah je videl misijonarja nesti buče z njive.

O misijonarjih pravijo, da so čarovniki. Njihov čarodejec je jedel strupene korenine in mu ni nič škodilo, Grubb je storil isto, hoteč s tem dokazati, da je čarovnik goljuf. A Indijanci so rekli: To ti je lahko, saj si Ti tudi čarovnik.

Ljudsko štetje. Zedinjene Države Severoameriške (z Alasko, Havajskimi otoki in Portoricom) 93.402.151 (prirastek 20·9% od 1900); Brit. Sev. Amerika 7.081.869, prirastek od 1900—1910 je 31·8%! Države v prerijah imajo celó 178% več prebivalcev nego 1900. Monreal ima 46.600 prebivalcev (73% več nego 1900), Winnipeg 135.000 (221%!), Vancouver 100.333 (285%), Ottawa 86.340 (43%), Toronto 376.000 (80%).

* * *

„Kaj je Nova Kaledonija?“

„Francoska posest v Pacifiku!“

„Kako pridemo tja?“

„Mimo porotnikov.“ (Zločince pošiljajo v Novo Kaledonijo.)

* * *

Gaskonec pride v Pariz in vidi Seino. „Vi imenujete to reko Seino? Pri nas ji pravimo Garonna.“

* * *

Kokosova palma. Izračunili so, da je nekako 240 milijonov kokosovih palm, ki dajo 7 do 8 milijard kokosovih orehov na leto. Meso sadu posušijo, to je kopra katere dobijo na leto okoli 500.000 ton (tona = 1000 kg). Kopra služi za pripravo masti in olja (Ceres, Kumerol etc.). V Avstrijo jo uvažajo vsako leto do 20.000 ton.

Zgodovinske anekdote. — Zbira prof. dr. V. Šarabon.

Nekaj anekdot o Karolu XII. in Petru Velikem.

Karol in Riga. Nekoč je Karol ogledoval slike v sobi očetovi. Na jedni sliki je bilo videti ogrsko mesto, ki so ga bili vzeli Turki cesarju, na drugi pa

mesto Riga, ki je bilo tačas v rokah Švedov. Pod sliko ogrskega mesta je bil citiran Jobov izrek: »Bog mi ga je dal, Bog mi ga je vzel, blagoslovljeno bodi njegovo ime!« Ko je deček čital te besede, je hitro prijel za svinčnik in zapisal pod sliko Rige: »Bog nam jo je dal, a vrag nam je ne bode vzel«. — Toda vrag je res ni vzel, a namesto njega so prišli Rusi.

Godba in telovadba Karolova. Pri obleganju mesta Kodanja (1700) je videl Karol prvič puške nabite s krogliami. Vprašal je generalmajorja Stuarta, kaj pomeni tisto tenko žvižganje okoli ušes. »To je žvižganje krogelj, s katerimi streljajo na nas.« — »Dobro,« pravi kralj, »to bo odslej moja godba.« — V bitki pri Narvi (1700) so mu ustrelili konja; hitro skoči na drugega in pravi: »Rusi me bodo še prisilili, da ne bom zanemaril vsakdanje telovadbe.«

Peter v Narvi. Ko se je car postalil Narve, so vojaki plenili, ropali in morili; vsaka prepoved je bila zastonj, nobeno povelje ni nič izdalo in Peter je moral napeti druge strune: nepokorne vojake je dal takoj usmrčiti in marsikoga je sodil sam s svojim mečem. Sklical je nato svetovalstvo Narve v mestno hišo, položil krvavi meč na mizo in rekel: »Ta meč ni rdeč od krvi vaših someščanov, krvav je od krvi Rusov, ki sem jo prellil, hoteč rešiti Vam življenje.«

Karol pri Lützenu. Zasledujoč Avgusta Močnega je prišel švedski kralj na Saško (1706). Peljali so ga na bojno polje pri Lützenu, kjer je bil padel Gustav Adolf, in rekel je: »Prizadeval sem si živeti kakor ta moj veliki prednik; Bog mi bo morebiti kdaj podelil tudi tako slavno smrt.« Ni slutil, da se bo ta želja tako natančno izpolnila.

Karolova smrt. Ko je kralja pred trdnjavo Fredrikshald zadela kroglja in se je zgrudil mrtev na tla, je Mégret, človek brez sočutja, rekel samo sledeče besede: »Igra je končana, pojdimo večerjat.«

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23.

K. A. KREGAR, Irgovina z usnjem
na debelo in drobno

Bogata zaloga razno-
vrstnega usnja in črev-
: ljsarskih potrebščin :

:: Glavna zaloga ::
„SAVA“-kreme
v korist obmejnim Slovincem!

Vijolina s tipkami in lokom. Najpri-
prostejše igranje, nežen, dalekodoneč glas.

KLAVIJOLINA

Interesentje se vabijo na ogled! Prospekti
brezplačno! Patenti v vseh državah.

Tvornica klavijolin **Bajde & Ko.**

Ljubljana, Dunajska cesta št. 73.

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavbnega odbora za zidanje nove
cerkve v Šmihelu pri Žužembarku, da je gospod

Rajko Sušnik, umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst novih oken, kraano in umetno v
gotikem slogu, v splošno zadovoljnost in po smerni cenit ter je zato v
svoji stroki vreden najboljšega priporočila.

V Šmihelu, 12. avg. 1902.

Za stavbni odbor:
Frančišek Gabrček, župni uprav.

Trgovina oljnatih barv, tirnečev in lakov ter vsob v to stroho spadajočih predmetov.

Brata EBERL slikarja napisov, pleskarska mojstra
Miklošičeva cesta 4, naspr. „Uniona“.

Prigovoreta se pred. duhovščini in p. n. občinstvu v vsadem oziru kot priznana solidna tverda.

Knjigovoznica „Katol. tiskovnega društva“
v Ljubljani se priporoča

v izvršitev vsakovrstnih knjigoveških del.

Knjizn.cam znaten popust. — — Solidna dela, zmerna cena.

Luka Vilhar, nprar, Ljubljana, Kopitarjova ulica štey. 4

prigovoreta se pred. duhovščini in p. n. občinstvu svojo veliko in bogato zalogo priročnostnih daril
kol ure, verižico, uhane, zapuštnice pa najhitjih cenah. Za solidno in točno posredbo se izniči.

Ivan Kregar pasar in izdelovatelj cerkvenega orodja in
posode, Ljubljana, Elizabetna cesta štey. 3

v: pripravoča v izdelovanje vsakovrstne cerkvene posode in orodja in samostilne kovine po vzorcih
nem si ga. Staro posodo popravi in prenovi, posrebeti in postati vas po pritanano najhitji cenil.

Niske cene! Priporoča se Velika zaloga

trgovina s klobuki in čevlji

Ivan Podlesnik ml., Ljubljana, Stari try št. 10.

V zalogi ima tudi
telovadno čevljo,
hlače, srajce, čopice,
pukove, znanke za uniforma.

Prodajalna „Katol. tisk. društva“ (K. Ničman) v Ljubljani

prigovoreta svojo bogato zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin,

kahor: raznovrstni papir, rvesha, notesa, razne zapisovke, kopirne knjige,
šolske in pisarniške mape, pisala, radirka, šriflo, gumil, tintalika, ruvalia,
trikata, šestila, barve, šopiša, raznovrstne razgledalce in devocionalije.